

PESTI SÓLET

A DOHÁNY UTCAI KÖRZET HAVILAPJA WWW.DOHANY-ZSINAGOGA.HU

Kik is vagyunk mi? - dr. Frölich Róbert sorozata (2. oldal)

Múzeumok Éjszakája (3. oldal)

Farkasék 50. házassági évfordulója

(7. oldal)

Dr. Frölich Róbert

KIK IS VAGYUNK MI? II. rész

Változó világunkban a vallásban is szükség van sorvezetőre. Érdeemes tudni, kik vagyunk, mik vagyunk. Miként arról is érdemes beszélni, hol a határ az adott kornak megfelelni vágyó újítás és a tradíciók kötelező megőrzése között. Ezekre a kérdésekre és még sok egyébre igyekszünk válaszolni ezen az oldalon immár a második résszel, de a sorozat még folytatódik.

MI JELENTI AZ ÁLLANDÓSÁGOT ÉS MI A VÁLTOZÁST? MELYEK LEGFONTOSABB FOGALMAINK?

A történelem megváltoztatatta és minden korban megváltoztatja a körülöttünk lévő világot. Az állandóan változó világban nekünk is változni és változtatni kellett, ezért törvényeinket a kornak és a zsidó szellemnek megfelelően alakítanunk volt szükséges, nagy körültekintéssel, és a halácha legmesszebbmenőig való figyelembevételével.

A halácha nem pusztán teológiai eszmefuttatás. Bázisa, alapja, fenntartója a zsidó életnek. Fejlődése Mózesrel kezdődött, és töretlen maradt napjaikig. Célja, hogy kerítést készítsen a Tórának. E kerítés tartja fenn a mindenkori valóságos zsidó életet, alkalmazkodva a modern korok kihívásaihoz. Felismerve a világ fejlődését, célja, hogy összeegyeztesse az ősi törvényt a mindig változó körülményekkel. Enged és tilt, de nem igény, hanem a hagyomány láncolata szerint. Már a Misna bölcei is

felismerték, hogy a Törvényt nem csupán egyféleképpen lehet interpretálni, s hogy a kor rányomja bélyegét a tan értelmezésére. Azonban azt is látták, hogy a Törvényt nem értelmezheti bárki szabadon, így a törvényhozást és értelmezést a mindenkori rabbik kizárólagos szakértői tudására bízta, akik nagy érzékenységgel és empátiával nyúltak hozzá. Ma sem változhatunk csak a változás kedvéért. Minden új döntvény és határozat kellő körültekintés, alapos utánajárás eredménye kell legyen, elkötelezett, a hagyományhoz hű rabbik által. Nemeinket és igenjeinket egyaránt alá kell támasztanunk a halácha korszakos mestereinek érvrendszerével. Tanításaink ezért összhangban vannak a Talmud bölcseivel és egyéb valóság-bölcséletet művelő nagy elődeink tanításaival.

Noha az ember I.ten képmására teremtetett, I.ten férfinak és nőnek teremtette őket. Eltérő nemek, eltérő szerepek, de azonos méltóság és tisztelet.

Megkerülhetetlen kérdés a nők

szerepe közösségeinkben. Hiszünk az emancipáció egyes területeiben; a nők egyre több szerepet vállalnak és visznek a civil zsidó életben: a világi vezetésben, az intézmények működtetésében egyaránt helyet kapnak. A zsinagógai élet, a szakrális tér azonban megmarad – hagyományainkhoz hűen – a férfiak funkcionálása kizárólagos terepének. Értelemszerűen a nők részvétele a templomi szertartásokon kívánatos, egyes közösségekben elvárt, s együtt fohászoknak a férfiakkal.

A nők sokkal felelősségteljesebb szerepet töltenek be a zsidó életben, mint azt gondolnák. A zsidó

Imáink szívből jövő, áhítatos pillanatok, kötelező passzusok és rutinszerű mozdulatok elegye. Mindhárom elem fontos, hisz ezekből áll össze a nagy egész, a közösség imája. A tíz felnőtt, zsidó férfi a folyamatos áhítatot, a folytatólagos rutint, és a kötelezettségek állandó teljesítését egyaránt garantálja. A kántor éneke akár orgonával, akár anélkül, – eltekintve a tényről, hogy a közösséget képviseli – nem csak az áhítat felélesztését szolgálja, de a micvó szebbé tételéről gondoskodik. (Ne feledjük: a templom a gyülekezés háza, egyfajta szociális és kommunikációs terep.)

otthon, kis szentély, melynek szakralitása egyedül a nőn múlik. A gyertya sábeszi fénye, a mikve, a kásrusz, mind a nő kötelezettsége és küldetése. A férfival partnerségben ő neveli a gyermekeket felelősségteljes, jó zsidókká, ő tanít meg a micvók fontosságára már egészen kis korban. Egyetlen színtere van a zsidó életnek, ahol nem jut tevőleges szerephez: a templom.

A templomi ima nem csupán könyörgés. Az I.tentisztelet nem csupán a kántor éneke, s a rabbi beszéde. A templom nem csupán I.ten háza.

A kántor énekei, a tradicionális dallamok, szorosan illeszkednek a héber szöveghez. Imáink a szent nyelven, héberül zengenek fel templomainkban. A héber nem holmi megszokásból való ragaszkodás egyfajta múlthoz, hanem élő kapocs a világ minden táján élő és imádkozó zsidó testvéreinkkel. A szent nyelv által válik otthonunkká minden templom, ahol héberül hangzik fel az ima, ennek révén megtaláljuk helyünket a világ bármely pontján, szinte azonnal. Héberül tanulunk a szent iratokból, a rabbinikus irodalomból, élethosszan.

I M A R E N D

Hétköznap: 7:30-kor kezdünk reggel, az esti ima időpontja **18:00 óra**, helyszín a Talmud-Tórában.

Az esti ima előtt fél órával, sakk, kártya, kávé és tea várja híveinket!

Péntek esti ima: 18:00-kor a **Dohány Templomban**.

Szombat reggeli ima a Dohány Templomban: Sachrisz: 9:30
Tóraolvasás: 10:00 Muszáf ima: kb. 10:45

Vasárnap reggeli ima: 8:00-kor, esti ima: 18:00-kor, mindkettő a Talmud Tórában.

A péntek esti kaddust, illetve a szombat délutáni sálesüdeszt szintén a Talmud-Tórában tartjuk.

Sálesüdeszek kezdete a következő hetekben:

június 30.	19:00	július 6.	19:00
július 13.	19:00	július 20.	19:00
július 27.	19:00		

Érdeklődők ezrei a Múzeumok Éjszakáján

Már a nyitás előtt hosszan kígyóztak a sorok a Dohány utcai zsinagóga-komplexum előtt, s jóformán lehetetlen volt átmenni a téren. Öröm volt látni, hogy a zsidóság, úgy tűnik, sokkal inkább érdeklődést vált ki nem zsidó polgártársainkból, semmint ellenszenvet.

A „Dohány”, emlékműve a neológ zsidóság felemelkedésének, a magyarrá válásnak, a gyors sikereknek és annak is, ahová ez a történet akkor kifutott... hiszen a Dohány kertje a gettókert is, az Emmánuel-emlékfával, továbbá egy hatalmas, részben névtelen temetővel. Erről, az előzményekről és következményeiről számol be a Magyar Zsidó Múzeum, az emléktábla pedig tudatja, itt állt Theodor Herzl szülőháza. Óriási távolságot játszik be az épületegyüttes a modern zsidóság történetében és ez mind a látogatók szeme elé tárul.

Rengeteg turista és magyar látogató ballag figyelmesen, ráérősen, vagy sietve, hogy mindent átlásson és megértsen, hiába mélyül az éjszaka, nem fogynak el az érdeklődők. Miként nem fogynak el a kérdések sem, s látszik, a vallásos zsidóság kivételesen érdekes, és ismeretlen terület sok honfitársunknak, lenyűgözve hallgatják a kegytárgyak történetét az idegenvezetőktől, elbűvölten tévednek el a kertben a kijáratot keresve és nem is bánják, hogy még maradniuk kell kicsit. Reménykednek, hátha lesz valami éjjeli istentisztelet, láthatják a zsidóságot „munka közben”.

Fotók: Szentgyörgyi Ákos

A Múzeumok Éjszakája a város legotthonosabb kulturális eseménye, senki nem siet sehová, mert hová is lehetne sietni, hosszú az éjszaka, megfordul a világ, ráérünk zsinagógába menni.

A korán (röviddel este 10 előtt) érkező szerencsések láthatták a hávdalát, a szombatbúcsúztató szertartást, amelyet a hagyományoknak megfelelően a Dohány utcai zsinagóga főrabijja, dr. Frölich Róbert vezetett. Szertartásból ennél több nem jutott az estére, de talán lesz, aki visszajön majd, hogy megnézzé a többit.

Ritkán érezni ennyi nyitottságot és érdeklődést a fővárosban, mint a Zsidó Múzeumban a Múzeumok Éjszakáján, mindenki hálás minden információért és útbaigazításért. Minden a nyitás, a külvilágba vetett bizalom helyességét igazolja: szenvedélyesen kíváncsiak ránk és tele vannak várakozásokkal, van oka és értelme a bizalomnak.

Órákon át tartó, hatalmas létszámú ünnep volt, szinte csendes, szemlélődő utcabál a Dohány utcán és a Herzl-téren, Bíró Eszter és zenekara koncertjével. Szombat éjjel néha szó szerint lépni sem lehetett az érdeklődőktől a zsinagóga külső udvarán.

Deák Andrea

Herzl nyomában motoron

Június 10-én indult kétéhes újtúra egy csak magyarokból álló motoros csapat, amely az idén 70 éves Izrael újjraálmodója, Herzl Tivadar életének fontos helyszíneit kereste fel. A Judafest egyik kiemelkedő programja, a Maccabi VAC által szervezett Fun Run után Budapestről indult a túra, amely Pozsonyban, az ottani Fun Run-nal zárult.

Néhány adat: a 15 résztvevő, 15 nap alatt 5046 kilométert tett meg, miközben bő 80 órát töltött a 11 motor nyergében, illetve a kísérőautóban. A riderek bejártak 10 országot, részt vettek 16 eseményen, miközben volt, hogy csak 6 fokban, de akadt, amikor 32 fokban utaztak. Horváth József, a R4S Herzl 2018 szervezője elmondta, a társaság minden tagja, élete egyik legnagyobb élményével lett gazdagabb. Rengeteg remek programon vehettek részt, miközben rengeteg remek embert ismertek meg. Találkoztak zsidó közösségek vezetőivel, tagjaival, de Európai Uniósi diplomatáival, illetve politikusokkal is.

Akinek sikerült felkeltenünk az érdeklődését, az utazásról, a programokról és a fantasztikus tájakról az alábbi linken talál lényegesen bővebb beszámolót (angolul) és sok-sok fotót:

www.facebook.com/herzlrade

Fotó: R4S Herzl2018

Izrael a Szigeten

Izrael állam fennállásának 70. évfordulója alkalmából a Sziget és Izrael Állam Nagykövetsége együttműködési megállapodást írt alá, mely keretén belül a fesztivál ideje alatt számos izraeli művész és egyéb kísérő-programok segítségével igyekeznek bemutatni az izraeli kultúra sokszínűségét.

Jewish Monkeys

Szemezzünk a programokból: Az izraeli zene iránt érdeklődők kitombolhatják magukat *Borgore* és *Asaf Avidan* koncertjén a Mastercard Színpad by A38 színpadnál, megismerhetik a tradicionálisabb ritmusokat a Világzenei Színpad *Jewish Monkeys* koncertjén. De új kedvecet is felfedezhetnek az Európa Színpadon: *Omer Netzer*, a *The Paz Band*, a *Sol Monk & Jenny Penkin*, vagy akár az izraeli Europe Talent Contest nyertesének fellépésén.

Alaev Family

A Karaván Sátorban fellép a tadszikisztáni zsidó kisebbséget képviselő *Alaev Family*, valamint az érdeklődők megtekinthetik az életüket bemutató dokumentumfilmet is. Ha már a filmeknél tartunk, nem maradhat ki a felsorolásból a 2017-es *Cakemaker* című film, melyet a Magic Mirror filmprogramjának részeként vetítenek le.

A Színház- és Táncsátorban az egyre nagyobb nemzetközi hírnévnek örvendő *Roy Assaf* két koreográfiáját mutatják be, *Girls* és *Boys* címmel, mely az egyes nemek sajátosságaira fókuszál. Az előadások között lazításként – és mindenkinek, aki szeretne megfiatalodni akár csak egy kis időre is –, ajánlják az *OGE Group Forever Young!* fényinstallációját, ahol saját grimaszait vetíthetik egy óriás csecsemő arcára.

Pesti Sólet menü a

BZSH Kóserkonyha receptjei alapján

Erőleves palacsintatésztával

Hozzávalók (10főre): 1 kg marhahús és csont, 4-5 db sárgarépa, 1 db karalábé, kis darab zeller, 1 fej vöröshagyma, 1 zöld paprika, 1 db paradicsom, só, néhány szem feketebors

A palacsintához (12 db-hoz): 125 g liszt, 40 g vaj, 2 db tojás, 2,5 dl szénsavas ásványvíz, csipet só.

Elkészítés: A húst megmossuk, és (ha kell) fel-daraboljuk, a répát, a petrezselymet, a karalábét és a zellert, a hagymát meghámozzuk. Megfelelő méretű fazékba tesszük a csontokat és a húst, és felengedjük hideg vízzel, hogy ellepje. Feltesszük főni közepes lángon. Amikor hab keletkezik a tetején, leszedjük, csökkentjük a lángot, beletesszük az összes zöldséget (a paradicsom, a hagyma és a paprika egészben kerül bele), és sózzuk, borsozzuk. Közepes, vagy annál kisebb lángon addig főzzük, amíg a zöldség és a hús is megpuhul. Végül kiszedjük a zöldségeket, és leszűrjük.

Amíg fő a leves, elkészítjük a palacsintát: a hozzávalókat csomómentesre keverjük, fél órát pihentetjük, majd egy serpenyőben kisütjük. Ha kész, üresen feltekerjük, és csikokra vágjuk őket. A leszűrt alap lébe beleszórjuk a palacsintacsíkokat, és petrezselyemzölddel vagy snidlinggel tálaljuk.

Töltött csirke burgonyapürével

Hozzávalók (10főre): 10 db csirkecomb, 5 vízben áztatott zsemle, 3 tojás, 1 ek. libazsír, 20 dkg gomba, 1 csokor petrezselyem, só, bors.

Elkészítés: A feldarabolt gombát az apróra vágott petrezselyemmel zsíron megpároljuk, hozzáadjuk a kifacsart zsemlet, a tojást, sózzuk, borsozzuk, majd a masszát a csirke bőre alá töltjük. Készíthetjük úgy is, hogy a töltelékét kizsírozott őzgerinc formában külön sütjük, s köretként adjuk a csirkéhez. A gomba helyett összetört csirkemájat is rakhatunk a töltelékbe.

A burgonyapüréhez: 10 db közepes burgonya, 1 kanál zsír, só.

A burgonyát meghámozzuk, kockára vágjuk, sós vízben megfőzzük. Burgonyanyomón áttörjük, kevés főzővízzel hígítjuk, majd zsírral jól elkeverjük.

Almás Pite

Hozzávalók: 50 dkg finomliszt, 25 dkg margarin, 25 dkg cukor, 1 csomag vaníliás cukor, 1 csomag sütőpor, 4 db tojás, 1 dl fehérbor

Töltelékhez: 1 kg hámozott alma, 10 dkg darált dió, 20 dkg porcukor, 1 db citrom, 1 kiskanál fahéj

Tetejére: 1 db tojás

Elkészítés: Sütőporral elkevert liszttel összemorzsoljuk a margarint, hozzáadjuk a cukrot, a vaníliás cukrot, a tojásokat és a fehérbort. Gyúrjuk össze, hogy jól formázható tésztát kapjunk. Fóliába csomagolva a hűtőben 1 órán át pihentetjük. Ezalatt meghámozzuk az almát, lereszeljük, ráfacsarjuk a citrom levét. Cukorral, fahéjjal, lereszelt citromhéjjal izesítjük. A tésztát két cipóba osztjuk. Lisztezett deszkán 3-4 mm vastagra nyújtjuk. Az egyik tésztalapot sütőpapírral borított tepsire fektetjük. Darált dióval megszórjuk, egyenletesen elosztjuk rajta az almás töltelék, beborítjuk a másik tésztalappal. Megkenjük a tetejét tojással és előmelegített sütőben 160 fokon megsütjük. Végül felkockázzuk a pitét és porcukorral megszórjuk.

Jó étvágyat

Várkonyi Tibor

Holokauszt kórkép

Csodakönyvet kínálnak a boltok. A kézirat évtizedekig vándorolt a kiadók kincsei között, amíg most, hetven esztendő után a Magvető megjelentette (Négy fal között). Pedig alkotója a magyar irodalomtörténetnek egyik legnagyobbja, Heltai Jenő, akít a Hitlerrel cimborált Horthy-rezsim előbb sárga csillag viselésére kényszerített, majd gettóba zárt.

Ő költötte a János vitéz színpadi változatának a dalszövegeit, így a nevezetes Kék tó, tiszta tó slágert is, de nagysikerű darabot írt Mátyás király lovagjáról, Agárdi Péterről. S ki ne ismerné A néma levente című művét. A náci megszállás utolsó évében, 1944-ben, hetvenhárom évesen a külvilágtól szinte légmentesen elzárva, kedve nem volt már nagyobb műbe belefogni, ám a tollat sem tette le.

Naplóírásba fogott. A valóság megörökítésébe, mondhatni percről percre rögzítette mit is élt át. A politikai élet, a mindennapok eseményeit nem ellenőrizhette, meg is említi ezért nem minden értesülése teljesen hiteles. De összefüggéseiben az egész hűséges beszámolóját adja a honi holokausztnak. Kórkép, pontosabban kórkép. Akár „száraz tényközlésnek” is mondhatnánk. A mondatait azzal kezdi, hányadik napja a Wehrmacht, az SS, illetve az SA titkosszolgálat megszállásának, mióta kell a sárga csillagot kítűznie, naponta hány óra hosszat járhat az utcán, a légitámadások alatt mennyi időt töltött el óvóhelyeken. Kísérteties és izgalmas.

Az adja a varázsát a félezer oldalnak, mert van „varázsa” a kegyetlen történet ellenére is, hogy összefüggően ábrázolja azt, amit a történelem Horthy-rezsimként tart számon. A fantáziátlan politizálást, a lélektelen bürokratizmust, a klikkek beharcát, a kormányzó szolgálkúságát, a látszat duzzogások ellenére is korlátlanul majmolta a hitlerista uralmat. Nem volna igaz azt állítani, hogy Horthy Magyarországában önmagában egyike volt csupán a vad és vak antiszemizmus érvényesülésének, a náciizmus kegyetlen alkalmazásának. Hitler birodalmán túl Európában akad más csatlós is, amely módszeresen uszította a lakosság érintett részében a zsidógyűlöletet, a szabadjára engedett gonoszságot, mégis a legundorítóbbak közé tartozott. A nagyvárosaiban, falvaiban egyaránt. És sokáig az is maradt. A társadalomnak csaknem minden szögletében teret nyert az indulat, a szellemi befolyásoláson túl a

gyakorlati cselekedetekben is. Ez az egyik oka annak, hogy a magyar holokauszt a legborzalmasabbak, legnyersebbek példája, kíméletlen és szinte páratlan.

Több változata volt közismert. A Horthy csendőrség vak végrehajtója a deportálásoknak, az áldozatok vagonokba zsúfolásának. Sok szerelvényből, amire Auschwitzba, Buchenwaldba érkezett, a tetemeket egyenesen a krematóriumokba szállíthatták, vagy végső kivégzésre a gázkamrákba. Máiig vegyes statisztikák jelzik, összességében mennyi is volt a szerencsétlenek száma, a valószínűleg több százezer, nem túlságosan messze a milliótól. Egész falvak ürültek ki, megcsonkított családok siratták veszteségeiket. Városokban, a főváros kerületeiben, a holokausztnak ez volt a legtragikusabb része.

Nem kevésbé irtóztató a rablások, kifosztások aránya se, a harácsolás, az irigység. A nem zsidó középosztály egyes rétegei városrészekben kiszemelték a lakásokat, bútorokat, berendezé-

szakra. Heltai több egyéb között egy sajátosat is említ. Az akkori magyar királyi Operaháznak két nemzetközi rangú basszista énekes volt, Koréh Endre és a zsidó származású Székely Mihály. Mindkettő a maga nemében sztár, búrnyos hangjával, színészi játékaival, Mozart, Verdi, Wagner operáinak vezető alakításával. A közönség mindkettőjüket ünnepelte, ha színre lépett, olyan teljesítményt nyújtottak, hogy a tapsvihar is egyaránt kijutott nekik. Székelyt azonban hírneve és rangja ellenére zsidósága miatt behívták munkaszolgálatra, ilyen volt ez az érzéketlen, bürokratikus rendszer, noha Horthy és családja rendszeres operalátogató volt. Koréh megneszelte, hogy „vetélytársa” valahol Magyarországon kénytelen a földet túrni, éppen nem Leporellót, sem II. Fülöpöt énekelte az Andrassy úton. Koréh kocsiába ült, kinezte a nem jelmezben, hanem „zsidó öltözetben” a meglelt művészt, kárörvendőn bámulta eltérő helyzetét. Tetszett neki a váratlan különbség.

Mit hoz a sors, a Magyar Királyság és Horthy uralma a világpolitika alakulása okán alaposan megváltozott. A munkaszolgálatból fölszabadult Székely Mihály meghívást kapott New Yorkba, a Metropolitan Operába, hogy más világsztárok között ő is részesíthesse páratlanul búr basszusában a nemzetközi közönséget. Élvezhesse a vastapsot. Igaz, Koréhnek is része lehetett a Metben. Föllépett 1952-ben Richard Strauss Rózsalovagjának Ochs báró szerepében, amely Székelynek is parádés alakítása volt, de ez az epizód már kimaradt Heltai Jenő történetéből.

A holokauszt elmúlt, bár nemzetközi utóregzése nem szálltak el nyomtalanul. Különösen a magyarországiak nem, amelyek felejthetetlen megörökítést kaptak a Magvető alaposan elkésett, mégis sajnos változatlanul időszzerű kötetében.

süket, vagyontárgyaikat eltulajdonítva költöztek be, amint az áldozatokat és családjukat a gettókba zárták. Ha az érintettek odavesztek a zsákmány mindörökre az „új tulajdonosoké” maradt, a kárpótlás, ezekben az esetekben megszűnt. A harmadik változat a kulturális kincsek eltulajdonítása volt. Festményeké, szobroké, könyvtáraké. Heltai Jenő gyakran nevekkkel illusztrált eseteket is említ, bizonyíthatókat.

Nem volt ritka a szellemi irigység esete se, amelyeket a társadalmi rang miatt nem kísérték mindig csúnya konfliktusok, de ugyancsak jellemzők a kor-

A DOHÁNY KÖRZET JÚLIUSI PROGRAMJA

Minden hétköznap reggeli ima 7:30, esti ima 18:00 a Talmud-Tórában, vasárnap és munkaszüneti napokon reggel ima 8:00, esti ima 18:00 a Talmud-Tórában.

Nyári szünet lévén az oktatás szeptemberben folytatódik!

- Július 1. *Sívó Ószor Bötammuz. Böjtnap, böjtt vége 21:16*
- Július 6. Esti ima a Dohányban 18:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában
- Július 7. Reggeli ima a Dohányban 9:30
Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórában 19:00
- Július 13. Esti ima a Dohányban 18:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában
- Július 14. Reggeli ima a Dohányban 9:30
Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórában 19:00
- Július 20. Esti ima a Dohányban 18:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában
- Július 21. Reggeli ima a Dohányban 9:30
Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórában 19:00
Este Tisó BöÁv 21.30
- Július 22. *Tisó BöÁv, böjtnap, böjtt vége 21:08*
- Július 27. Esti ima a Dohányban 18:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában
- Július 28. Reggeli ima a Dohányban 9:30
Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórában 19:00

Király Miklós és barátai a Goldmarkban

Május 27-én délután ismét remek koncertnek adott otthont a Goldmark-terem. A dugig telt nézőtérén helyet foglalók opera, operett és musical részleteket hallhattak. Király Miklós, operaénekes, a Dohány kórus tagja, illetve barátai, Denk Viktória, Kőrösi András, Rudas Dániel és Neumark Zoltán pedig elvarázsolták a publikumot.

Fotók: Szentgyörgyi Ákos

Támogassa zsinagógánk alapítványát!

Az Alapítvány a Dohány utcai zsinagógáért az elmúlt években rengeteg programot szervezett a körzet hívei számára (kirándulás, múzeumlátogatás stb.), de környezetünk szebbé alakításáért is rengeteget tett Nádel Tamás elnök vezetésével. Elég megemlíteni az Emánuel park átalakítását, a sírkert rendbetételét, vagy éppen a Dohány templom orgonájának felújítását. S persze még hosszan sorolhatnánk, megemlítve, hogy minden évben anyagi segítséget nyújt valamely zsidó intézménynek.

Kérjük, támogassa Alapítványunkat!

Bankszámlaszám: 11707024-20359234-00000000

IBAN: HU71 1170 7024 2035 9234 0000 0000

Vendégünk volt az új amerikai nagykövet

Fotó: Szentgyörgyi Ákos

Röviddel beiktatását követően felkereste a Dohány utcai zsinagógát David B. Cornstein, az Amerikai Egyesült Államok új budapesti nagykövete, akit a szokásoknak megfelelően főrabbinck, dr. Frölich Róbert vezette körbe.

ESKÜVŐ AZ UDVARON

Június 3-án újra mosolyogva mondhattuk körzetünk két kedvelt tagjának: „Mazel Tov, az ifjú párnak”! Az esküvőt ezúttal nem a csodás zsinagógánkban, a Dohányban, hanem a melegebbre is tekintettel, az udvaron. Rokonok, barátok és a körzet hívei töltötték meg az Emánuel-kertet, hogy részesei legyenek Rusz Zoltán és Klein Judit egybekelésének. Főrabbinck, dr. Frölich Róbert kiemelte, nehezebb a feladata, mint mikor két fiatal ad össze, hiszen nem beszélhet az újdonságról, ezért más tanáccsal kell segítenie. Így csak annyit mondott: ne változzanak, maradjanak olyan mosolygóságok, segítőkészek, mint most! A sikeres pohártörést követően természetesen szinte egyszerre hangzott fel: **MAZL TOV!**

Zsuzsó és Lacó 50. házassági évfordulója

Öt évtizede, 1968. július 7-én, Tammuz 11-én kötötte össze életét Farkas László és Farkas Zsuzsa. A kiválasztott dátumra nem volt szabad időpont, így Zsuzsa a felajánlott lehetőségek közül azonnal lecsapott az egy héttel korábbira – jobb előbb, mint később elv gondolhatta.

Múlt héten, egy nappal Tammuz 11 előtt pedig már 50. házassági évfordulóját ünnepelte e két remek ember – a családdal, a barátokkal és a Dohány körzet tagjaival.

Fotó: Villányi András

A Dohány zsinagógában főrbibink, dr. Fröhlich Róbert üdvözölte az „ifjú párt”, s mindünk nevében is kívánt további sok boldogságot. A Goldmark-teremben, az ünnepi ebéd előtt Farkas László kért szót, s ígérte, ezúttal nem beszél 90 percig. Sőt, a fenyegetésnek szánt bő 80 helyett csupán néhány mondatot mesélt nekünk Zsuzsi és a saját gyerekkoráról, illetve az együtt töltött 50 esztendőről. Szokás szerint hol mosolyt, hol könnyeket csalva az arcunkra. Ám mégsem őt idézzük, hanem Zsuzsi és Laci, Laci és Zsuzsi lánya, **Adrienn** köszöntőjének rövid kivonatát olvashatják alább.

– Mindenek előtt köszönöm, hogy itt lehetek, hiszen e két ember nélkül én nem is élnék. Nem hiszem, hogy gondolta, hogy ilyen szép élete lesz: a Joint nyári táborában nyaraló, mindig éhes és egy kis csínytevésre kapható, új áldást kitaláló „szajré majré retúr” – tehát lebuktunk, vissza kell adni az elcsent falatot – kisfiú. De talán nem hitte az édesapja halálát követően egy idegen országba, bentlakásos iskolába, később a nagynénéhez került szőke fruska sem, akinek csak egy fél libacomb jutott a korábbi egész helyett.

Ahogy teltek múltak az évek lett gyerek, kocsi, nyaraló, ahol lehetett füvet nyírni és dolgozni egyaránt. Mindezt a két ember együtt egymást segítve, rengeteg szorgalommal, határtalan kitartással érte el. Sosem feledve azonban a hagyományokat, nem hajbókolunk más emberek, eszmék előtt. Lehet céltudatosnak lenni, de nem gázolhatunk át másokon. Tisztelni és segíteni kell az időseket, sokat lehet tőlük tanulni.

Ne felejtsük el a legfontosabbat: engem is felneveltek, hát szépen kikerekedtem. Fontosnak tartották, tudjam, ki vagyok, honnan származom, tudjam, mi történt a vészidőszak idején. Jártam Talmud Tórára, majd jött a Somér. Tudom, nem én vagyok a gyülekezet alappillére, de csak ragadt rám valami. Két lányunknak

Fotó: Villányi András

volt névadója bátmítzvája- ezúton is köszönöm, hogy a közösség befogadta őket, zsidó iskolába járnak. Megfogadtam a nagyim tanácsát. Oly sok minden nehezíti a házasságot, legalább zsidó fiút válasszak...

De hát nem engem kell ünnepelni. Az élethez kell egy kis szerencse - szokták mondani, apukám mindig hozzáteszi, de fel is kell azt ismerni, és élni kell vele. Erre sem lehet panasz. Nagyi mindig mondta, hogy az ő fia szerencsés.

Azért utazásra is maradt idő látták többek között Amerikát, Thaiföldet, de valahogy mindig a hajózásokról hallunk. Az élet egy nagy utazás, amit igazán úgy jó végigcsinálni, ha élvezzük. Minden napon kell találni valamit, ami a jó, még akkor is, ha itt-ott fáj is.

Mint tudjuk, nálunk demokrácia van. Mindenki az mond, amit akar, de tenni, na azt kell, amit a Főnök mond, így van ez a bridszes eset is. Itt szigorú szabály van pénteken és az ünnepeken nincs bridsz, akkor irány a Dohány utca. De a bridszben, a játéktudáson kívül rengeteg barátot is összeszedett a professzor úr. Igaz, mára nehezebb időpontot egyeztetni vele, mint egy miniszterrel. Látom ám, mások is bólogatnak.

A hála, mint tudjuk nem gazdasági kategória. Az ígéretet illik megtartani, nem egész 20 évvel ezelőtt ígéretet tettünk. Fogadjátok el tőlünk hála jeléül. (Adrienn egy aranyplakettet adott át, amelynek egyik oldalán a Dohány utcai zsinagóga, másikon pedig jó kívánság látható – a szerk.) Sose felejtétek, hatalmas ajándékot kaptatok az élettől, együtt élhettétek meg ezt a napot. Órizzétek hát ezt az ajándékot sokáig!

Végül az áldás, melynek csak a végét mondom: 120 évig éljen Zsuzsó és Lacó!

Dési János

Zsidók a mecsetek között

Szarajevó alig egy bő órányi repülőútra van Budapesttől, könnyen elérhető, kedves kis városka, érdemes oda-ugrani még egy hétvégére is, úgyhogy folytassuk itt zsidó múzeumokat bemutató sorozatunkat. Merthogy van itt működő neológ és egykori szefárd zsinagóga, amely ma múzeum.

Szarajevót a nagyzólo hasonlatokat kedvelő prospektus-írók szeretik úgy nevezni, mint a Balkán Jeruzsáleme. Leginkább azért, mert itt együtt él a katolikus, a keresztény-ortodox, az iszlám és a zsidó kultúra.

A hasonlóságnak itt nagyjából vége. Tény, a gyakran háborúzó Balkánon a zsidóknak sokáig relatíve biztonságos volt az élete, s az utóbbi időben a helybeliek kifejezetten büszké a zsidó kultúrára és próbálják megőrizni annak maradvékát.

A török birodalom e távoli szegletébe a XVI. század táján érkeztek először zsidók a spanyol kiűztetés után. A XX. században, az osztrák-magyar monarchia idején sok askenázi neológ telepedett ide be, s épített magának egy igazán nagyszabású zsinagógát.

A második világháború előtt majd 15 ezer főt számolt a közösség. A holocaust idején elsősorban a horvát usztasák gyilkolták a zsidókat, alig kétezeren élték túl a tömegmészárlást. /Fontos, és érdekes, hogy a helyi, nagyrészt iszlám lakosság igen gyakran próbált segíteni a menekülésben, ahogy Koszovó, vagy Albánia népe is. Erről majd máskor./ A II. világháború után a többség elment, bár a jugoszláv időkben is maradt egy kicsinyke zsidó csapat. A 90-es években a felletébb véres balkáni háború és a több mint, 1300 napig tartó szarajevói ostrom után szintén sokan kivándoroltak a maradékból.

Ennek ellenére Szarajevóban ma is van zsidó élet, amikor ott jártunk – éppen széder este – a neológ nagy-zsinagógában meglehetősen népes társaság gyülekezett a hagyományos vacsorára.

Ha az ember ma Szarajevó utcáin sétál, az egyik első, ami szembetűnik, hogy hány szépen rendbe rakott mecsettel, minarettel találkozik a sokfelé még romos és háborús sérüléseket viselő városban. A gazdag iszlám országok segítségével sorra újulnak meg ezek az épületek. A másik, hogy a lá-

nyok-nők nagyon nagy számban viselnek kendőt, burkát, igaz színeseket a pirostól a kékig és nem a szigorú feketét, mint egynémely arab országban. Szarajevó szó szerint színes város és ma büszke toleranciájára, s arra is, hogy a zsinagógát egy többségében iszlám városban nem kell különösebben őrizni, mert nem kell tartani atrocitástól. Sőt, egy itteni mondás szerint, a városnak akkor megy jól, ha a benne élő zsidóknak jól

megy, ha biztonságban érezhetik magukat. Ha nem, akkor mindenkinek rossz.

A zsidó múzeum (Muzej Jevreja) a turisták által kedvelt belváros egyik nem túl távoli (de mi van itt távol?) mellékutcajában található (Velikaja avlija bb.).

Az épület a szefárd közösség zsinagógájaként szolgált és a XVI. század végén lett kész, impozáns, egyszerű, meglehetősen nagy épület. A török birodalom részeként létező Boszniában a zsidók relatív szabadságban élhettek, bár e szabadság mértéke korszakról korszakra változott- meglehetősen sokáig bővült. A kiállítás első része ezt az időszakot mutatja be.

Az itt élő zsidók kereskedtek első-sorban, közvetítő funkciókat láttak

el a birodalom különböző részei között. De komoly szellemi központnak is számított Szarajevó, elég legyen most csak az úgynevezett Szarajevói Haggadara utalni – ami persze nem ebben a múzeumban látható, hanem – és ott is csak a másolatát mutogatják a látogatóknak a nagy, városiban.

A bejárat után a templom középső részében felidézhetjük milyen lehetett, amikor még működött ez a zsinagóga. Amely egyébként két-

szeállítást láthatunk a zsidó szokásokról, ünnepekről, az ezekhez kapcsolódó – e vidéken használt – tárgyakról. Nagy csodára ne számítsunk, de tisztességesen összerakott, rendezett, angol feliratokkal ellátott bemutatót nézhetünk végig. Kandelábereket, menórákat, Tóra mutatókat persze máshol is láthatunk, itt érdekes a hosszú muzulmán együttélés művészi hatásait nézegetni.

Számunkra minden bizonnyal érdekesebb a helyi zsidó közösség története. Miként vett részt a polgárosodásban a zsidóság. Miként alakultak egyesületei és szervezetei – a dalárdától, az irodalmi körig – majd miként próbált értelmiségének egy része bekapcsolódni akár a délszláv királyság mindennapjaiba.

Érdekes felidézni a párhuzamosságot és a különbségeket a magyar viszonyokkal. Bosznia 1878-ig az oszmán birodalom része maradt, s csak 1878-ban okkupálta a monarchia – majd lett az első világháború után a szerb-horvát-szlovén királyság része.

Jugoszláviát már 1941 elején megtámadta a hitleri Németország. A kiállítás hangsúlyos része az itteni holocaust. Már 1941. április 16-án a bevonuló német csapatok feldúlták az itteni zsinagógát és hamarosan megkezdődött a zsidók deportálása és kivégzése – mind ebben – a németek lelkesítő támogatása mellett – a horvát usztasák voltak a főbűnösök. Ma hatalmas nagy könyv sorolja fel az itteni áldozatok nevét.

Hamar megindult az ellenállás, melynek lettek zsidó tagjai is. Róluk is szól a tárlat. A kiállítás végül bemutat pár embert, aki komoly közéleti, tudományos vagy művészeti eredményt ért el. Nem egy közülük a már kommunista Jugoszláviában, még ha a túlélő zsidók többsége el is hagyta az országot.

Kicsi, de érdekes kiállítás, érdemes rászánni egy órát, ha már ott járunk. Szer is leégett, a XVII és a XVIII. század végén végül csak 1821-ben sikerült újjáépíteni. Az utolsó szertartás néhány nappal Szarajevó 1941-es ostroma előtt került sor. A háború idején börtönnek használták, aztán raktár lett belőle, s a tito-i időkben, 1966-ban állították helyre, s lett Zsidó Múzeum.

Szarajevó ostromakor ide rejtették több más múzeum értékeit is, mert a szerbek belövéseitől viszonylag védett helyen található. Ám még így is megsérült, s jó pár évnek telt el, míg a már önálló Bosznia-Hercegovina múzeumi hatóságai ismét az eredeti funkciójában használhatták. Ma nem csupán az épületért érdemes megnézni. Egy vázlatos ösz-

Hamar megindult az ellenállás, melynek lettek zsidó tagjai is. Róluk is szól a tárlat. A kiállítás végül bemutat pár embert, aki komoly közéleti, tudományos vagy művészeti eredményt ért el. Nem egy közülük a már kommunista Jugoszláviában, még ha a túlélő zsidók többsége el is hagyta az országot.

Kicsi, de érdekes kiállítás, érdemes rászánni egy órát, ha már ott járunk.

Kitűnő zsidók - kitüntetett zsidók

(XI.) – Kabos László

E sorozattal azoknak kedveskedünk, akik szeretik a régi történeteket, régi dokumentumokat, a régiségeket, a történelmet, vagy az írásokat melyek összefüggnek a zsidó múlttal-jelennel. Reméljük Önök hasonló szeretettel fogadják, s várják majd a következő számot, mint a képes-lapok esetében. Magyarország Érdemes Művésze díj tulajdonosa, Kabos László színművész, komikus.

A kitüntetetről

Ki ne ismerné Kabos Lászlót, a jellegzetes vörös hajkoronás, jellegzetes hangú és humorú színművészüket? Már több mint, 14 éve nincs közöttünk, szerepei, filmjei és a videótárakban megmaradt emlékei talán még a mai fiatalok számára sem ismeretlenek!

Kabos (Krausz) László 1923-ban született Sárváron. Eredetileg a cirkusz világa vonzotta, bohóc szeretett volna lenni. Kertészként tanult azonban. A zsidóüldözések idején Kőszegen szolgált munkaszolgálatosként, majd Mauthausenbe deportálták, ahonnan nagyon betegesen tért haza a felszabadulást követően. Sárvárra visszatértek szomorúan konstataulta, hogy családját kiirtották, házukat, vagyionukat elrabolták...

Bár elvégezte a Kertészeti Főiskolát, továbbra is megmaradt színpad iránti érdeklődése. Bálint Lajos tanította. Nem sokkal később, távoli rokonára való tiszteletből, és „zsidós” nevéből adódó kellemetlenségek miatt felvette a Kabos vezetéknevet.

1946-ban szerepelt először hivatalosan a Pódium Kabarészínpadán, ahol Nóti Károly műveivel vált ismertté.

A Vidám Színpad művészeként 1951-től 2000-ig volt jelen (!!!). Ezen kívül szerepeket vállalt a Mikroszkóp Színpadon, a Rádiókabaréban és sok-sok filmből ismerhette őt a publikum.

A Janika című filmben szerepelt először (1949), de legemlékezetesebb alakításai A veréb is madár (1968) és a Hét tonna dollár (1973) című filmekből ismertek.

Az 1980-as évek elején folyamatosan járta a világ különböző országait, feleségével, Urbán Erikával több tengerentúli országba is eljutott. A Kabos-show nemcsak színházi kasszasiker volt, hanem hanglemezként, több mint, 100 000 példányban kelt el!

Számtalan alkalommal szerepelt a Goldmark-teremben channukai és purimi ünnepeken. 1999-ben az első művészek közé tartozott, akik szerepeltek az akkor induló Zsidó Kulturális Fesztiválon.

1998-ban, 75 éves születésnapja alkalmából Göncz Árpád köztársasági elnök adta át részére a Magyar Köztársaság Tisztikeresztjét.

Sajnos daganatos betegséggel küzdött, mely megakadályozta a színpadi visszatérést, majd 2004. szeptember 26-án, Jajm Kippur napján hagyott itt minket. Sírja a Kozma utcai temetőben található.

vényileg visszavonták az összes adományozott részére adott kedvezményeket (nyugdíj). A kitüntetésen eredetileg (1950-ben) még az 1949-es állami címer volt látható, 1957-től 1990-ig az ún. Kádár-címer. A kitüntetés 24 milliméter átmérőjű, kör alakú ezüst érem. Szalagja hosszanti irányban a nemzeti színeket tartalmazta. Az utolsó adományozott példányokon a korábbi „Magyar Népköztársaság Érdemes Művésze” felirat helyett már „Magyar Köztársaság Érdemes Művésze” szerepelt.

A kitüntetésről

A Magyar Népköztársaság Érdemes Művésze kitüntetését 1950-ben a Népköztársaság Elnöki Tanácsa hozta létre a kimagasló teljesítményt nyújtó színművészek erkölcsi és anyagi megbecsülése érdekében. A magyar színpadi kultúra fejlesztése terén szerzett kimagasló érdemek elismeréséül színházi, film- és operai előadóművészek részére adományozták a kitüntetések, de később más művészeti ágak képviselői is kaptak a címből.

Két fokozata volt. Az I. fokozat a Magyar Népköztársaság Kiváló Művésze nevet viselte. A II. fokozat, a Magyar Népköztársaság Érdemes Művésze címet viselte. A kitüntető címmel jövedelem és nyugdíj-kiegészítés járt. A kitüntető cím adományozása évenként egy alkalommal, augusztus 20-án történt. Utoljára 1990. március 15-én adták át. 1991-ben tör-

A kitüntetés adományozása

A Magyar Népköztársaság Érdemes Művésze díjat Kabos László 1983-ban vehette át a Parlamentben augusztus 20-án. Emellett megkapta a Jászai Mari díj II. fokozatát (1966), a fotón látható Magyar Köztársasági Érdemrend kiskeresztjét (1994.) és számos a MAZSIHISZ által adományozott plakettet, érmet. Sárvár 2005-ben, halála után adományozta számára a díszpolgári címet.

A bemutatott kitüntetések Kabos Lászlóé voltak, jelenleg a szerző gyűjteményében találhatóak

Izsák Gábor

Források

www.wikipedia.hu

www.szineszkonyvtar.hu

www.vaol.hu – Kabos László portré fotója

Szentgyörgyi Zsuzsa

A mindennapok hősei - Négy asszony (I.) Helén nagymama

Asszonyok, anyák, családok építményének az alapjai, pedig nem egyszer „csupán” háztartásbeliek. Asszonyok, akik a háborúkban is dolgoznak, éhezve, hogy a fronton harcolóknak jusson élelem. Asszonyok, akik a békében a pénzkereső munka mellett ellátják a háztartást is, és közben szépek próbálnak maradni. Igen, ők a valódi hősök. Közülük négyet mutatok be. Négy zsidó asszonyt: nagymamám, édesanyám, férjem édesanyját és egy nagynénit. Sok éve nyugszanak a temetőben, áldásom és szerető emlékezetem kísérfje őket.

Nagymamám: Helén

Maradandó emlékem róla gyönyörű ezüst-ősz haja. Meg az is, hogy mindig tevékenykedett, kora reggeltől lefekvésig. 1879-ben született, még bőven a Monarchiában, a Bánátban, egy faluban, ami ma már persze, Trianon következtében Szerbia. Jómódú családba, apja gabonagyáros volt. Ám erős kártyás is, és a család elszegényedve beköltözött az akkoriban szinte teljesen német és zsidó Temesvárra, ahol a magyarok többnyire az alsó néposztályokat

gyarapították. A kis Helén kitanulta a műhímzést és ügyes kezű meg szorgalmas és megbízható lánykaként már nagyocská gyerekkorában is dolgozott megrendelésekre. Aztán növekedve összegyűjtött egy szép kis hozományt meg lett egy jóképű mozdonyvezető vőlegény is. Közelgett a házasságkötés, amikor a derék ifjú közölte, hogy Helén hozománya igen jól jön az ő csunyácska hűgának a férjhez adásához. És Helén bátran szakított, bár a kor felfogása szerint, már elmúlván húszéves,

vénlánynak számított. De mire jó a satke? Össze is hozta egy fiatalon megözvegyült, igen jó családból származó fiatalemberrel. Szép házasság lett belőle, ők a nagyszüleim. És bár Zsigmond alacsony és korán kopaszodó férfi volt, Helén pedig szép, sudár asszony, boldog, kiegyensúlyozott házasságban éltek, egészen a nagyapa korai, 54 évesen bekövetkezett haláláig.

Nagy csapás, de nagymama dolgozott tovább, nem is egyedül, hanem alkalmazottakkal, mivel kiváló munkája nyomán sűrűn jöttek a jól fizető megrendelések. Alkalmazottai szerették, mert jó, tisztességes főnök volt. Akadt olyan asszony, akit kisfiával együtt külön is segített, mert a férjét valamilyen nem túl nagy bűnért, egy-két évre lecsukták. Csakhogy Nagyika (nekem már csak így marad) egyre kevésbé tudott dolgozni, ugyanis kezdte elveszíteni a látását. Ma már semmiség lenne, szürke hályogja alakult ki. A háború végéig szinte teljesen megvakult, s csak kevéske fényt látott, ám még ilyen állapotban is dolgozott, elvégzett mindent, amire képes volt. Aztán 1947-ben – óriási műtéttel – legalább egyik szemét megoperálta a híres Weinstein professzor. (Mit tesz a technikai haladás? Néhány évtizeddel később unokájánál, nálam, e műtét alig negyedórát tartott.)

Látóként teljes energiáját ránc, a családjára fordította, de jutott belőle szomszédok, ismerősök segítésére is. A Rákosi-korszak rettenetes insége közepette is mindennap finom ebéd várt, legtöbbször persze hús nélkül, ami nyilván nem Nagyika hibája volt. Rendszeresen kijárt a piacra, ahova egy út oda legalább félóra volt és félóra vissza, immár teli szatyrot cipelve. Beszította a pénzt, magára soha semmit sem költve. Szigorú rendet tartott, és az unokáját is erre szoktatta.

Vallásos volt-e? Igen is, nem is. A háború előtt megtartotta az ünnepeket és betartotta szabályokat, amíg szeme engedte. A vészkorszak után elfordult, és csupán a két nagy őszi ünnepet tartotta, de nem böjtölt. Mondogatta: ha I. ten mindezt megengedte...

Sosem volt beteg, sosem panaszkodott. Két hónappal halála előtt kezdtek fájdalmai lenni. Orvosprofesszor megvizsgálta, közölte, nem érdemes műtéttel kínozni, csak napjai vannak hátra. Csöndben ment el 81 éves korában. Ahogy csendesesen élt is.

Nagy ember volt: a mindennapok egyik hőse.

Nagyika és a szerző Zamárdiban

Háromezer éves királyfejet találtak Izraelben

Ot centiméter magas, uralkodói fejet ábrázoló szobrot találtak Izraelben. A remek állapotban fennmaradt műalkotás az ie. IX. században készült, az ókori izraeli királyság idején.

A jellegzetes frizurát és koronát viselő férfi minden bizonnyal király volt, de hogy pontosan ki, azt nem lehet tudni. A leletre Izrael északi határvidékén, a Libanonhoz közel fekvő Metula városa mellett találták rá, a bibliai Ável Bét Mááká település területén. A lelőhelyet még a XIX. században kezdték feltárni, az eredeti névhez hasonló elnevezésű arab falu, Ábil-á-Kám környékén.

Háromezer évvel ezelőtt is határvidék volt ez a terület: itt találkozott egymással a Somron városából irányított Izrael királysága, mely ekkor már különvált a délebbre fekvő, Jeruzsálem központú Júdeától, valamint a föníciai birodalom, melynek székhelye Türosz volt és az arámi királyság, melynek Damaszkuszban volt a központja.

Az ókori városról a Királyok első könyvében olvashatunk: „És Ben Hádád engedelmessé tett Ászá királynak, elküldte seregeinek vezéreit Izrael városai ellen; és bevette Ijont és Dánt és Ável Bét Máákát és egész Kinerotot Náftáli egész földjével.”

– Ez egy nagyon fontos terület, mert többször gazdát cserélt, elsősorban Arám és Izrael között – mondta Naama Yahalom-Mack régész, aki a Héber Egyetem és a kaliforniai Azusa Pacific University közös kutatását vezeti. A feltárás során jelentős, vaskori épület talapzatát ásták ki, amikor az uralkodó fejére rábukkantak. A király azonosítását nehezíti, hogy a század éveiben rendre komoly küzdelem folyt a területért Izrael és Júdea rivális királyai között.

A leletet a jeruzsálemi Izrael Múzeumban teszik közszemlére, a kutatási eredményeket a még hamarosan publikálják. Erán Árje, a múzeum vaskori részlegének kurátora így értékelte a felfedezést: – Egyedi leletről beszélünk. A vaskorból alig ismerünk figuratív ábrázolást, ha pedig mégis találunk valamit, akkor az gyenge minőségű. Ez a lelet azonban kiváló.

– A szobor üveg jellegű fajanszból készült, mint a legtöbb kisplasztika és ékszer a korai Egyiptomban és a Közel-Keleten. A fej zöldes, ami a réztartalmú bevonatnak köszönhető. Érdekesebb, az a különleges hajviselet. A szakállas uralkodó fején a füleket is eltakaró, vastag fürtökből álló haját arany diadém fogja hátra. Az ókori egyiptomi ábrázolásokon ilyenek mutatják a szomszédos közel-keleti embereket. Ez a férfi a sémi típus jellegzetes példája – mondta Yahalom-Mack.

Mivel a Carbon14-es módszerrel csak a lelet készítésének évszázadát lehet meghatározni, ezért többen pályáznak a modell szerepére. Lehetséges, hogy Damaszkusz királyát, Ben-Hádádót, vagy Házáelt látjuk, esetleg az izraeli Áhábot vagy Jehut, netán a türoszi Itabált. Mindannyian szerepelnek a Bibliában és mindannyian ugyanabban az évszázadban éltek.

– Csak találgatni tudunk, olyan ez, mint egy játék. Mintha valaki köszönné a múltból, de mi semmi egyéb ismeretünk nincs róla.

A kutatók még nem tudják, a fej önmagában álló tárgy-e, vagy egy szobor része volt. A Héber Egyetem régészei folytatják a feltárást, és remélik, hogy újabb felfedezéseket tehetnek.

/Forrás: <https://tinyurl.com/yckhtqzp/>

Tíz Tony-díjat söpört be a sikerdarab

A 2007-es, Zenekar látogatása című izraeli-francia-amerikai filmből nemrég musical készült az Egyesült Államokban. A darab az év meglepetése lett a Broadway-n. A hatalmas sikerre jellemző, hogy a Tony-díj gálán a tizenegy jelölésből tizet elvitt. /A június 10-i gála arról is emlékezetes marad, hogy Robert De Niro kétszer is „emlegette” Donald Trumpot.../

A film egy évtizede már azzal is történetet írt, hogy bemutatták Egyiptomban. Igaz, lehet azért, mert egy egyiptomi zenekar izraeli eltévedéséről (a tervezett úticél helyett egy sivatagi kisvárosba érkezik a banda) szól, illetve sok érdekes spontán találkozásról arabok és zsidók között. A filmben játszott a Gett, Váolólevél című film rendezője, illetve a fiatalon elhunyt

Ronit Elkabetz is, az izraeli mozi nemzetközi elismerésnek is örvendő sztárja.

A mostani díjátadón David Cromer-t választották a legjobb rendezőnek. A darab a legjobb musicalszövegkönyv és a legjobb eredeti színpadi műhöz készült zene díját is megszerezte. De több színész is díjat kapott, így Tony Shalhoub lett a legjobb férfi, míg

Katrina Lenk a legjobb női főszereplő musical kategóriában. Az izraeli-amerikai Ari'el Stachel a legjobb férfi mellékszereplőnek járó elismerést kapta meg a romantikus egyiptomi trombitás figurájának megformálásáért. Ez volt Stachel első szerepe Broadway-on.

/Forrás:

<https://tinyurl.com/y7qtzp28/>

Főhajtás mártírjaink tiszteletére temetőkertben

Június 3-án (Sziván 20) tartotta a Dohány körzet a szokásos Mártírmegemlékezését, a temetőkertben. Egy korábbi rabbitanácsi döntés alapján Sziván 20-án azokra az áldozatokra emlékezünk, akiknek nem tudjuk nevét és/vagy haláluk időpontját. Zsinagógánk a világon az egyetlen, amelynek kertjében temető található, amelyben majd 2500 mártír nyugszik – s emlékeztet nap, mint nap...

Kántorunk, Rudas Dániel énekét követően főrabbinck, dr. Frölich Róbert emlékező beszédét hallgathatták a megjelentek. Az esemény után Iványi Gábor lelkész mondott beszédet a Wallenberg-parkban, ezt követően körzetünk elnöke, Nádel Tamás segítségével leplezte le a Kamenyec-podolszkiji áldozatoknak állított emléktáblát.

Sziván 20

Zsidó történelmi gyásznapi, melyen több tragikus történelmi esemény történt az európai zsidók történetében. Az első még 1171-ben, Blois-ban, klasszikus vérvád történet, melynek nyomán 31 zsidó férfit és nőt ítélték máglyahalálra. A következő évben Rabbénu Tam rendelte el emlékükre a börtnapot. Szűk 500 évvel később, Hmelynickij Bogdán kozákjai majd félmillió zsidót mészároltak le 1648-1649-ben. Emlékükre a már meglévő, majd fél évezrede bevezetett börtöt egészítették ki egy újabb történelmi tragédiára emlékezéssel. A döntésben az is szerepet játszott, hogy Sziván 20-a nem eshet szombatra, amiért a börtnapot egy nappal el kéne tolni.

Fotók: Szentgyörgyi Ákos

Bandi Laci emlékére

Bandi László, mindenki bandilacija, fájdalmasan fiatalon, két gyermeket hagyva maga után, eltávozott.

Aki csak egyszer is járt a Síp utcában, az nem felejt el azt a vékony, mindig jókedvű fiatalembert, aki valahogy éppen rendre ott volt, ahol szükség volt rá. Hivatalosan sofőr, de segítség, bizalmas, barát, mindig, ami kellett. Lehetett rá számítani, sosem hagyta cserben a munkatársait, a barátait.

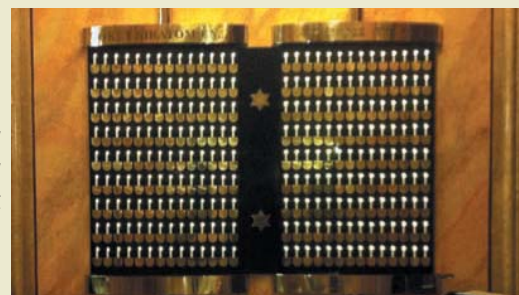
Hihetetlen, hogy nincs többé. Még fülünkben cseng a nevetése, még látjuk a védjegyévé vált mosolyt, de tudjuk, csak a szívünk játszik velünk. Még ott a neve a telefonszámunkban, még látjuk a fényképét a világhálón, de már sosem veszi fel többé, már nem készülnek újabb képek. Szívét tépően fájó a hiány. Kosztolányi szavaival búcsúzunk:

" a múltba sem és a gazdag jövőben akárki megszülethet már, csak ő nem. Többé soha nem gyúl ki halvány-furcsa mosolya. Szegény a forgandó, tündér szerencse, hogy e csodát újólag megteremtse. "

Jahrzeit-napok a falnál

A Dohány utcai Zsinagógában a fekete gránitból készült Jahrzeit-falon a kis névtáblák fölötti gyertyák évente öt alkalommal gyulladnak fel, s emlékeztetnek elhunyt hozzátartozóinkra, ismerősünkre. A négy Mázkir napon, vagyis Jajm Kippur, Smini Áceresz, Pészach 8. és Sovuajs 2. napján és haláluk héber naptár szerinti évfordulóján – az előző estétől – világítanak szeretteinkért a gyertyák. A Jahrzeit-napon a reggeli i.tentisztelet után a közösség átmegy a falhoz és Káddist mond az elhunytért. Lapunk úgy segít Önöknek, hogy közreadjuk, elhunyt szeretteiknek mikor is van a Jahrzeitje.

Bobella Tamásné	július 1.	Barnai György	július 11.
Fenyves Miksa	július 1.	Ábrahámshon Veronika	július 11.
Markovits Sándor	július 1.	Steiner Sándorné	július 15.
Spánn Kálmánné	július 3.	Grósz Mórné	július 20.
Kádár György	július 4.	Kárpáti György	július 21.
Klein Rudolf	július 4.	Szőnyi Sándorné	július 22.
Frölich György	július 6.	Dr.Bálint Imre	július 26.
Harpuder Miklósné	július 6.	Vadas Árpádné	július 30.
Wolf Sári	július 6.	Frölich Györgyné	július 31.

